

5. Vormgeven aan studentsucces

Wat kan je als opleiding of onderwijsinstelling doen om een goede balans te waarborgen tussen enerzijds *studie*succes en anderzijds het welzijn van studenten en *student*succes? Wat betekent dat voor de invulling van het onderwijsprogramma en de aandacht die uitgaat naar de onderwijsdoelen, kwalificatie, maatschappelijke ontplooiing en persoonsvorming? In deze Solution Room werd al snel duidelijk dat verschillende opvattingen en definities bestaan van *student*succes en dat deze term iets anders betekent dan *studie*succes.

UITDAGINGEN

1. Externe invloeden die zorgen voor onduidelijkheid en ongunstige inrichting van beleid

Belangrijke externe factoren die studentsucces in de weg kunnen zitten en waar de onderwijsinstellingen zelf niet altijd invloed op hebben, zijn:

- **Een onduidelijke definitie** Er zijn verschillende definities voor studentsucces en er is nog geen duidelijke (wettelijke) definitie vastgesteld. Hierdoor hebben onderwijsinstellingen geen concrete richtlijnen wat precies bevorderd moet worden. Om die reden is het onduidelijk wat de verantwoordelijkheid van onderwijsinstellingen inhoudt en waar die ophoudt.
- **Bekostigingssystematiek** De focus in ons hoger onderwijs is door de jaren heen steeds meer verplaatst van studiesucces naar studentsucces, maar de nominale studieduur is nog steeds een belangrijke parameter in de bekostiging van hogeronderwijsinstellingen. Niet meegeteld wordt of studenten veel geleerd hebben, zich hebben kunnen ontwikkelen, de mate waarin zij vaardigheden beheersen of hoe het staat met hun welzijn. Studiesucces focust dus op meetbare kwantitatieve output, terwijl bij studentsucces en welzijn wordt gekeken naar kwalitatieve uitkomsten.
- **Accreditatie** Accreditaties van opleidingen zijn vooral gericht op de kwaliteit van de inhoudelijke kant van het onderwijs. Opleidingen houden vaak sterk vast aan accreditaties als het gaat om de vormgeving en invulling van het onderwijs. Hierin wordt niet expliciet focus gelegd op studentsucces of studentenwelzijn.

- **Instrumenten** Binnen het hoger onderwijs bieden nog niet alle instrumenten waarmee we voortgang inschatten en vastleggen (bijvoorbeeld selectie, doorstroomeisen en bindend studieadvies (BSA)) ruimte voor de omvattende definitie en aspecten van studentsucces.

2. Persoonlijke belemmeringen bij studenten: ervaringsdruk en prestatiebelasting

Er heerst momenteel een prestatiecultuur onder studenten die zij als belastend kunnen ervaren. Studenten kunnen te maken hebben met hoge verwachtingen vanuit de omgeving (bijv. ouders, school, sociale media en bijbaan). Hierdoor kunnen studenten een onrealistisch beeld hebben over de prestaties die ze moeten leveren om succesvol te zijn in hun (studie)carrière. Daarnaast zijn niet alle studenten gewend om hun eigen ontwikkeling te sturen of verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces. Aan de andere kant bieden niet alle opleidingen altijd voldoende ruimte aan studenten om meer regie te nemen over hun eigen leerproces. Ten slotte zijn er externe factoren die kunnen leiden tot persoonlijke belemmeringen zoals de coronapandemie, huisvestingsproblematiek, meer financiële druk door hoge studieschulden en een lager mentaal welzijn.

3. Lastig om beleid in te richten voor studenten met verschillende studiebehoeftes

Studenten zijn verschillend en hebben dus verschillende leerbehoeftes. Op dit moment speelt onderwijsbeleid te weinig in op de uiteenlopende behoeften van studenten. We willen waken voor doelgroepenbeleid, omdat we studenten niet een label willen opplakken of (onbewust) lage verwachtingen willen hebben. Ook wettelijk gezien is het moeilijk om doelgroepenbeleid te maken, bijvoorbeeld door de wet op gegevensbescherming (AVG), die maakt dat voortgang maar beperkt kan worden gemonitord. Zo kunnen onderwijsinstellingen geen ondersteuning of specifieke interventies bieden waarvoor doelgroepen beter geïdentificeerd moeten worden.

4. Weinig ruimte voor begeleiding door en van docenten

Docenten krijgen niet altijd genoeg tijd om studenten persoonlijk te begeleiden. Deze taak komt vaak bovenop de reguliere onderwijs- en/of onderzoekstaken. Aan het begeleiden van studenten met onderliggende problematiek wordt in Basiskwalificatie onderwijs (BKO) en Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB) trajecten vaak weinig aandacht besteed. Docenten spelen echter wel een belangrijke rol in de persoonlijke ontwikkeling en de motivatie van studenten. Om studentsucces te bereiken is niet alleen kennisoverdracht nodig, maar ook persoonlijke begeleiding.

OPLOSSINGSRICHTINGEN

1. Definitie en richtlijnen studentsucces verduidelijken

Vanuit het ministerie van OCW zouden een duidelijke definitie van en richtlijnen voor studentsucces moeten worden geformuleerd, waarin ook wordt aangegeven welke componenten eronder vallen. Te denken valt aan: studiesucces, doorstroming, maatwerk, ontwikkelruimte, welzijn en identiteit. Onderwijsinstellingen krijgen hierdoor meer duidelijkheid hoe ze vorm kunnen geven aan studentsucces en wat hun verantwoordelijkheden zijn om studentsucces te bevorderen.

2. Bekostigingssystematiek herzien

Het is wenselijk de bekostigingssystematiek aan te passen waarbij zowel studiesucces als studentsucces en studentenwelzijn worden meegenomen. Dit helpt om de student meer centraal te zetten bij beleidsmatige en onderwijsgerelateerde keuzes. Dit vereist dat er ook wordt nagedacht over hoe kwaliteit, zelfontplooiing en waardering van studenten op een andere manier inzichtelijk kunnen worden gemaakt.

3. Instrumenten en leeromgevingen inrichten waarin de student centraal staat

De student moet meer centraal komen te staan bij instrumenten voor voortgang en selectie in plaats van een eenzijdige focus op studierendement en kwantitatieve output. Een idee is om bestaande instrumenten te behouden, maar deze niet doorslaggevend te laten zijn. Daarnaast kan meer ruimte gecreëerd worden waarbinnen studenten hun eigen studiepad kunnen bewandelen, maar daarbij wel de nodige handreikingen krijgen. Zo kan een een omgeving ontstaan waarin de student kan floreren.

4. De rol van docenten en coaches en professionalisering daarvan

Er dient een duidelijke rolbeschrijving te komen voor docenten met betrekking tot het begeleiden van studenten. Ook andere onderwijsprofessionals die te maken hebben met studentbegeleiding zoals studieadviseurs, decanen en coaches hebben behoefte aan duidelijke, afgebakende taken. Ook dient meer geïnvesteerd te worden in lerarenopleidingen en BKO-trajecten om de coaching en begeleiding van studenten te verbeteren. Om studentsucces en welzijn te bevorderen gaat het niet alleen om kennisoverdracht, maar ook om persoonlijke begeleiding en coaching. Studenten hebben betere begeleiding en coaching nodig als het gaat om prestatiedruk, welzijn, persoonlijke ontwikkeling, zelfsturing en leren studeren. Ook kan het helpen meer kleinschalig onderwijs te bieden.

CONCLUSIE

Vier problemen zijn geïdentificeerd die van invloed kunnen zijn op het vormgeven aan studentsucces: (1) externe invloeden die zorgen voor onduidelijkheid en ongunstige inrichting van beleid; (2) persoonlijke belemmeringen bij studenten (ervaringsdruk en prestatiebelasting); (3) angst voor doelgroepenbeleid; en (4) weinig ruimte voor begeleiding door docenten. Daardoor lukt het studenten niet altijd om vorm te geven aan hun eigen studentsucces. Inzetten op een duidelijke definitie van studentsucces, het herzien van de bekostigingssystematiek, inrichten van instrumenten waarbij de student centraal staat en het professionaliseren van docenten op het gebied van begeleiding kunnen helpen om studentsucces beter vorm te geven.

WETENSCHAPPELIJKE REFLECTIE

Dr. Karien Coppens, Meghan Rens en Dr. Lotte Scheeren
Onderzoekers Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO) van CINOP

Een duidelijke, consistente en omvattende definitie van studentsucces ontbreekt, zowel in het Nederlandse hoger onderwijsbeleid als in de wetenschappelijke literatuur. Dit heeft onder andere te maken met de breedte van de uitkomsten die worden geassocieerd met het hoger onderwijs, lopend van cognitieve ontwikkeling tot kunnen samenwerken en zelfvertrouwen (Kuh et al., 2006). Daarbij kent elke discipline zijn eigen benadering voor het begrijpen van studentsucces, en zelfs binnen disciplines variëren de aspecten van studentsucces die worden onderzocht (Perna & Thomas, 2006). Iedere studie presenteert verschillende visies op wat succesvolle studenten precies zijn. Sterker nog, zelfs wanneer studies dezelfde aspecten – of competenties – bestuderen, definiëren ze deze vaak nog op unieke wijze (Gesun et al., 2021).

De oplossingsrichtingen die in de Solution Room zijn bedacht, komen overeen met de bevindingen uit onze overzichtsstudie waarin we grip proberen te geven op het begrip studentsucces in het hoger onderwijs (Coppens & Rens, 2022, artikel in voorbereiding). De eerste oplossing betreft het verduidelijken van de definitie en richtlijnen rondom studentsucces vanuit het ministerie van OCW. Uit ons onderzoek blijkt dat een definitie van studentsucces drie dimensies dient te bevatten, te weten: 1) bredere, persoonlijke ontwikkeling; 2) kwalificatie en 3) socialisatie. Daarnaast onderscheiden we een aantal aandachtspunten die van belang zijn bij het opstellen van een (instellingsspecifieke) definitie.

Een definitie moet ten eerste student-, niveau- en contextspecifiek worden vormgegeven; ten tweede moet de definitie conditie-vrij zijn en bij implementatie terugkomen in alle onderdelen van de organisatie en tenslotte moet de definitie positief en actief geformuleerd zijn.

Bij het formuleren van een definitie van studentsucces is het belangrijk om de opdracht van de instelling (vaak geformuleerd als de missie in het strategisch plan) helder te hebben. Immers, elke instelling definieert en meet de uitkomsten van studentsucces enigszins anders, afhankelijk van de missie, de onderwijssector, het domein waarvoor men opleidt, de specifieke studentenpopulatie, de docenten, en de institutionele structuur (Fingerson & Troutman, 2019). Hearn (2006) stelt daarbij dat sturing door de overheid bij de kaderstelling onderwijsinstellingen in staat kan stellen om te specialiseren (bijvoorbeeld door zich te richten op specifieke groepen of doelen) om de kansen op succes van alle studenten te bevorderen.

De tweede oplossing richt zich op de bekostigingssystematiek. Ons onderzoek laat zien dat 'alignment' (afstemming) een belangrijk aandachtspunt is bij het opstellen van een definitie van studentsucces. Bij het operationaliseren van de definitie, is het van belang dat er bijbehorende doelen worden geformuleerd die ook terugkomen in het curriculum en in de eindcriteria van een opleiding, en dat er zicht is op de ontwikkeling van studenten rondom die doelen. Of zoals Kinzie en Kuh (2017) stellen: de totale leeromgeving van een instelling – de context en de cultuur – zijn van belang voor de wijze waarop succes van studenten wordt gedefinieerd, aangepakt en bereikt.

Een derde oplossing wordt gezocht in het instrumentarium waarin de student centraal staat. In het Verenigd Koninkrijk vormen 'personal development plans', bestaande uit transcripten, leer- en prestatierecords een centraal onderdeel binnen het hoger onderwijs. Door deze plannen regelmatig met studenten te delen, krijgen studenten een overzicht van het leerproces (Mckenna et al., 2017). Aangenomen wordt dat studenten daardoor meer grip krijgen op en verantwoordelijkheid krijgen voor hun leerproces om effectiever, zelfstandiger en met meer zelfreflectie te leren (Quinton & Smallbone, 2008). Bestaande matchingsactiviteiten – zoals de studiekeuzecheck – kunnen daarbij als startpunt dienen van een coachingstraject en waardevolle input leveren voor de begeleiding van individuele studenten (Mittendorff et al., 2017).

De vierde oplossing richt zich op de rol van docenten en coaches, en professionalisering daarvan. Uit vele onderzoeken komt het belang van de docent/coach naar voren: lopend van de inrichting van het onderwijs en het geven van feedback gericht op het leren van de student tot het hebben van hoge verwachtingen en het oog hebben voor talentverschillen en culturele diversiteit (o.a. Gesun et al., 2021; Hearn, 2006; Kuh et al., 2006; Schreiner, 2013; Sneyers & De Witte, 2018; Van der Zanden et al., 2018). De relatie met docenten – in het bijzonder de interactie met docenten – is essentieel voor onder meer de ontwikkeling van de academische en professionele identiteit, de onderzoekende houding, studiemotivatie, en het afronden van de studie (Van der Auweraert & Blokland, 2018; Delnooij et al., 2020; Hunter et al., 2007; Jensen & Jetten, 2015). Gezien de verschuiving naar meer

studentgerichte vormen van onderwijs – zoals uitdaging- of probleemgestuurd leren – en/of hybride leeromgevingen, zal er ook meer nadruk komen te liggen op de ontwikkeling van vaardigheden, zoals zelfsturend leren, samenwerkend leren en reflectief leren. Dit vraagt ook om een andere rol van docenten bij de begeleiding van studenten. Mittendorff & Visscher-Voerman (2019) presenteren een model van belangrijke begeleidingsvaardigheden voor docenten, inclusief aanbevelingen voor de onderwijspraktijk, over hoe deze rol verder ontwikkeld en geïmplementeerd kan worden. Zij onderscheiden daarbij twee typen coachrollen die elk iets anders vragen van de coach: coaching binnen situaties waarin studenten werken in hybride leeromgevingen én coaching gericht op de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten.

De dilemma's en oplossingen vanuit de Solution Room benadrukken dat er geen consensus is over de definitie van studentsucces en de onderliggende indicatoren. Hogescholen en universiteiten proberen op velerlei wijze het succes van studenten te verbeteren. Daarbij zijn een geïntegreerd pakket van samenhangende maatregelen (Forsman et al., 2014; Van Nuland & Bakx, 2015) en duidelijke, door iedereen gedragen doelstellingen van belang (Klatter et al., 2019). Het is daarbij essentieel om te bedenken dat succesvol zijn een continu proces van ontwikkeling is en dat studentsucces begint lang voordat studenten zich voor het eerst inschrijven in het hoger onderwijs (Kinzie & Kuh, 2017). De vraag is hoe deze voortdurende ontwikkeling van studenten ondersteund kan worden. Het multidimensionale karakter van studentsucces benadrukt daarnaast het belang van samenwerkingsverbanden (Gesun et al., 2021). Het spreekwoordelijke dorp is nodig om een student te helpen slagen: de familie, de omgeving, middelbare school docenten evenals iedereen binnen de instelling beïnvloeden het succes van een student in het hoger onderwijs (Kinzie & Kuh, 2017). En dus is een partnerschapsbenadering vereist waarbij iedereen verantwoordelijk is voor het verbeteren van de betrokkenheid, het behoud en het succes van studenten (Thomas, 2012). Een andere uitdaging betreft het omgaan met de bedrieglijke schijn van efficiëntie of het nastreven van de 'ene beste oplossing' (Hearn, 2006). Er bestaat niet één enkele beleids- of praktijkaanpak die het succes van alle studenten zal verbeteren. Beleid en programma's die de variaties in de verschillende lagen van de context erkennen, zullen effectiever zijn dan beleid en programma's die de nadruk leggen op een one-size-fits-all benadering (Perna & Thomas, 2006). Bewuste en realistische keuzes moeten worden gemaakt rondom kosten en effecten – niet alles is mogelijk (Hearn, 2006). Daarbij geldt ook dat het van groot belang is om veelbelovende beleidsmaatregelen en praktijken ook (effectief) te implementeren, wat vaak niet wordt gedaan (Kinzie & Kuh, 2017). Uitvoeringsvraagstukken en -besluiten zijn van veel grotere invloed op de resultaten van hervormingen dan de eigenlijke besluiten zelf (Hearn, 2006).